

bölgeyi yeniden imar etti. Komşu emirlikler olan Muzafferîler ve Celâyirîler'le dostane ilişkiler kurdu. Mahmûd 750' de (1349) kendi adamları tarafından öldürülünce yerine geçen oğlu Melik İzzeddin zamanında 788 (1386) yılında bölge Timur'un saldırısına mâruz kaldı ve Hürremâbâd Kalesi tamamen tahrip edildi. İzzeddin'in bu olaydan sonraki âkıbeti meçhuldür. Bazı rivayetlerde kendisinin 790' da (1388) Rûmiyân Kalesi'nde hapsedildiği, oğlunun da Türkistan'a sürüldüğü belirtilir. Üç yıl sonra serbest bırakılan baba oğul Muzafferîler'in hâkimiyet alanlarını genişletmesine yardımcı oldular. İzzeddin 806'da (1403-1404) öldürüldü. Oğlu Sîdî Ahmed, Timur'un ölümü üzerine (807/1405) Lur-ı Kûçekler'in başına geçti. Onun vefatıyla yönetime kardeşi Şah Hüseyin-i Abbâsî geldi. Şah Hüseyin'in oğlu Şah Rüstem Abbâsî Lur-ı Kûçekler'in devamını sağladı ve Şah İsmâil ile iş birliği yaptı. Bu dönemde Lur-ı Kûçek'in başında bulunanlar Safevîler'in Luristan valisi konumunda idiler. Son Lur-ı Kûçek emîri Şahverdi b. Muhammedî'nin 1006 (1597-98) yılında Safevî Hükümdarı Şah Abbas tarafından öldürülmesiyle hânedan son buldu. Lur-ı Kûçek döneminde Luristan'ın idarî ve askerî yapısı hakkında fazla bilgi yoktur. Bunun sebebi hayatlarını kabile şeklinde sürdürmüş olmalarıdır. Buna rağmen zaman zaman büyük ordular kurmuşlardır. Bazı kaynaklar, Feleküddin Hasan ve İzzeddin Hüseyin döneminde 17.000 kişilik orduların bulunduğunu kaydeder.

BİBLİYOGRAFYA :

Müstevfî, *Târîh-i Güzide* (Browne), s. 547-557; Gaffârî, *Cihânârâ* (nşr. Müctebâ Mînovî), Tahran 1343 hş., s. 172-174; Müneccimbaşı, *Sahâifü'l-ahbâr*, II, 598-600; Spuler, *İran Moğolları*, s. 183-184; a.m.f., "Atâbakân-e Lores-tân", *Elr*, II, 897-898; Abbas İkbâl-i Âştîyânî, *Târîh-i Moğol*, Tahran 1364 hş., s. 450-452; V. Minorsky, "Lur-ı Kûçek", *IA*, VII, 77-79; a.m.f., "Lur-ı Kûçik", *El²* (İng.), V, 828-829; Ebû'l-Fazl Hatîbî, "Atâbekân-ı Luristân", *DMBİ*, VI, 504-509.

RIZA KURTULUŞ

LURİSTAN

(لورستان)

İran'ın güneybatısında bir eyalet.

Batıdan Irak, güneyden Hûzistan, kuzeyden Hersin ve Nihâvend, doğudan Rûdsezâr ile sınırlıdır. Kavar dağı burayı Puşt-i Kuh (dağ ardi) ve Pîşkuh (dağ önü) adlarıyla ikiye ayırır. Yüzölçümü 28.817 km² olan eyaletin nüfusu 1.671.706

(2002), merkezi Hürremâbâd (293.100), diğer şehirleri Durûd, Alîgûderz, Eznâ, Burûcird, Kûhdeşt ve Nûrâbâd'dır. Kuhistan da denilen bölge bu adından anlaşılacağı üzere dağlık bir yerdir. En yüksek dağı Eşteran (4050 m.), diğer yüksek yerleri sırasıyla Vîlûr, Kemrîste, Gurîn ve Sefid dağlarıdır. Bölge akarsu bakımından zenginliğiyle göze çarpar; Semîre, Keşkân ve Sezâr bunların en büyükleridir. Eyaletin ekonomisi tarıma dayanır. Başlıca ürünler tahıl (buğday, arpa, pirinç), endüstri bitkilerinden pamuk ve şeker pancarı ve çeşitli meyvelerdir (özellikle ceviz ve badem).

Bölgenin etnik yapısında çoğunluğu Lurlar teşkil etmektedir. Hakkında ilk bilgileri Hamdullah el-Müstevfî'nin verdiği bu halk ağırlıklı olarak Luristan'da yaşar; ancak başka bölgelerde de bazı aşiretlere rastlanır. Hayat tarzları yerleşik çiftçilik ve yarı göçebe hayvancılık şeklindedir; petrol bulunmasından sonra bir kısmı Ahvaz ve Abadan'a doğru göç ederek sanayi dalında çalışmaya başlamıştır. Lurlar Doğu ve Batı Lurları adı altında farklı aşiretlere ayrılmıştır. Öz Lur, Bahtiyârî, Memsenî, Kuhgîlüye Buyer Ahmed, Şûlî ve Hayyât-dâvûdî başlıca aşiret kollarıdır. Lur dili Farsça ile Kürtçe arasında geçit aşaması teşkil eder. Bazı dilciler Lurca'nın binyıl önce Farsça'dan ayrıldığını savunurlar. Lurca'nın batı ve doğu olmak üzere iki ana lehçesi vardır. Dinî inançları bakımından çoğu İmâmîyye Şîası'na mensuptur. Son zamanlarda şehirlerde yaşayan birçok Lur aşiret geleneklerinden koparak modern hayata ayak uydurmuştur.

Luristan'ın uzun ve medeniyet açısından önemli bir tarihi vardır. Milâttan önce III. binyılda buranın ilk sakinleri Elâmlılar'la Kaşşular'dı. Bölgenin İranlı kabilelerle iskânî Pers, İskender, Part ve Sâsânî imparatorlukları döneminde hızla artmıştır. Sâsânîler devrinde Luristan Pehle veya Pehlû adıyla biliniyor ve bir vali tarafından yönetiliyordu. Hürremâbâd, Burûcird ve Şâpûr bölgenin en eski şehirleridir. 21 (642) yılında Nihâvend Savaşı'ndan sonra müslümanların hâkimiyetine giren ve Kuhistan adının aynı anlamda Arapça'sı olan Cibâl adıyla bilinen bölge, iki buçuk asır süren Emevîler ve Abbâsîler zamanında yine valiler tarafından yönetildi; ardından Saffârîler, Büveyhîler ve Kâkûyîler gibi İran kökenli hânedanların hâkimiyet alanına girdi. Selçuklular zamanında Bersekiyân adlı bir Türk aşireti yönetimi ele geçirdi ve hâkimiyetini Lur-ı Kûçek hânedanı zamanına (1184-1597) kadar

sürdürdü. Timur bir müddet bölgeye hâkim oldu ve Şûs şehrinde ikamet etti. Bölge merkezli ilk emirlikler atabeglikler şeklinde gerçekleşti. Luristan'ın güneydoğusunda Lur-ı Büzürg (1155-1424) ve kuzey ve batısında Lur-ı Kûçek adlarıyla kurulan bu atabeglikler zaman zaman birer İlhanlı vilâyeti statüsüne girdilerse de Safevîler dönemine kadar varlıklarını korudular. Bir ara 998'de (1590) İstanbul'da yapılan antlaşmaya göre Osmanlı idaresine bağlanan Luristan'ı Şah I. Abbas Safevîler'e tam olarak bağladı (1603). Kaçarlar devrinde idarecilerin Lurlar'a karşı olan olumsuz tutumları yüzünden bölge çok sıkıntı çekti; birçok Lur kabilesi göç etmek zorunda kaldı. 1820'li yıllarda Bahtiyârîler'le Kaçarlar arasında şiddetli çatışmalar oldu. Nâsirüddin Şah zamanında Kaçarlar Lurlar'a büyük bir baskı uyguladılar ve bir kısmını bölgeden sürdüler. Bu sebeple o dönemde daha çok Lurlar'ın az bulunduğu Puşt-i Kuh bölgesi imar edildi.

Pehlevîler iktidarı ele geçirdiklerinde düzenli bir ordu kurup aşiretlerin silâhlı güçlerini dağıtmaya başlayınca Luristan'da 1921-1933 yılları arasında şiddetli çatışmalar meydana geldi ve hükümet kuvvetleri bölgeyi güçlükle kontrolüne alabildi. Bundan sonra İran siyasetinde etkin rol oynayan Lur aşireti mensupları 1963'te Muhammed Rızâ Şah'ın yaptığı "ak devrim"e karşı bir isyan başlattılar ve isyan ancak ordunun sert müdahalesiyle bastırılabilirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

Müstevfî, *Târîh-i Güzide* (Browne), s. 535-536; E. Fodor - W. Curtis, *Islamic Asia*, The Hague 1974, s. 259-264; G. Fazl, "Lud", *Muslim Peoples: A World Ethnographic Survey* (ed. R. V. Weekes), Westport - Connecticut 1984, I, 446-451; Abdülhüseyin-i Saîdiyân, *Serzemîn u Merdüm-i İrân*, Tahran 1369 hş., s.1057-1083; Abdürrefî Hakikat, *Ferheng-i Târîhî ve Coğrafyâ-yi Şehristân-hâ-yi İrân*, Tahran 1374, s. 524-531; Ali Muhammed Peştâdâr, "Lurhâ ve Luristân ez Didgâh-i Vilademir Minorsky", *İrânşinaht*, sy. 7, Tahran 1376 hş./1998, s. 160-183; V. Minorsky, "Lurlar", *IA*, VII, 83-90; a.m.f., "Luristân", *El²* (İng.), V, 829-832.

RIZA KURTULUŞ

LÜT

(لوط)

Kur'an'da adı geçen bir peygamber.

Tevrat'ta Terah'ın çocuklarından Haran'ın oğlu ve İbrâhim'in yeğeni olarak gösterilir. İslâm öncesi Arap toplumunda bilinmeyen İlt kelimesinin İbrânice veya